

Заступљеност тема о старим особама у домаћим медицинским часописима

Небојша Деспотовић, Драгослав П. Милошевић, Предраг Ерцег, Младен Давидовић

Клиничко одељење геријатрије, Интерна клиника, Клиничко-болнички центар „Звездара“, Београд, Србија

КРАТАК САДРЖАЈ

Увод Старење становништва је обележје свих земаља у свету. Према статистичким показатељима, Република Србија се убраја у земље које имају највише старих људи. Да ли су теме о старима, сходно наведеном, заступљене у домаћим медицинским часописима?

Циљ рада Циљ рада је био да се утврди има ли довољно тема о старима у домаћим медицинским часописима.

Методе рада Заступљеност тема о старима испитивана је коришћењем претраживача домаћих и страних медицинских часописа у последњих пет година поређењем заступљености тема о деци у истим часописима за исти период.

Резултати У Српском цитатном индексу регистровано је 11 чланака на тему старих, а 487 на тему деце. У часопису „Српски архив за целокупно лекарство“ само један чланак објављен је на тему старих, док је 30 чланака објављено на тему деце. У часопису „Војносанитетски преглед“ била су два чланка на тему старих, а 13 на тему деце ($p < 0,001$). У последњих пет година у часопису *New England Journal of Medicine* објављена су 593 чланка на тему старих, а 759 чланака на тему деце. У часопису *JAMA* штампана су 63 чланка на тему старих, а 303 чланка на тему деце, док је у часопису *The Lancet* објављено је 46 чланака на тему старих, а 148 на тему деце ($p < 0,001$).

Закључак Тема о старима у домаћим медицинским часописима има веома мало. То директно води смањењу заинтересованости широке групе лекара за ову групу болесника којих је све више и удаљава нас од постављања стандарда у дијагностици и лечењу старих особа.

Кључне речи: стари људи; деца; заступљеност; часопис

УВОД

Старење становништва је обележје свих земаља у свету. Према статистичким показатељима, Република Србија се убраја у земље у којима има највише старих људи. У последњих неколико деценија повећано је интересовање за квалитет живота старих особа. Потребно је да се разуме прави смисао поруке „Додати живот годинама, а не године животу“ (*To add life to years, not just years to life*), коју је пре неколико деценија формулисало Геронтолошко друштво Сједињених Америчких Држава. Суштина је у квалитету живота, односно социјалној политици, породичној бризи, духовном животу и здравственој заштити старих људи. Полиморбизам је једно од обележја здравља старих особа, будући да се старењем повећава број поремећаја здравља хроничног тока. Примена лекова код старих особа такође има одређена обележја. Нежељена дејства су доста честа и неочекивана, а интеракција реално могућа, с обзиром на то да старе особе истовремено примењују више врста лекова [1].

Да ли су теме о старима, сходно наведеном, заступљене у домаћим медицинским часописима? Да бисмо одговорили на ово питање, већина би пошла од тога да су стари људи (од 65 година и старији) ипак једна посебна група људи која захтева ни више ни мање пажње него нека друга добна скупина. Да ли је то тако? Грубо поредећи у којој мери су заступљене теме о старима и теме о деци у домаћим медицинским часописима, хтели смо да интересовање наше стручне јавности и потенцијалних истраживача усмеримо ка проблемима старих особа.

ЦИЉ РАДА

Циљ рада је био да се утврди има ли довољно тема о старима у домаћим медицинским часописима.

МЕТОДЕ РАДА

Претраживане су три домаће базе података о домаћим медицинским часописима – Српског цитатног индекса [2], часописа „Српски архив за целокупно лекарство“ [3] и часописа „Војносанитетски преглед“ [4] за период 2003-2008. године. Претраживање је вршено према кључним речима „стари“, „старост“ и „старије особе“, како би се установио број тема о старима (истраживана група), односно према кључним речима „деца“, „дечји“ и „адолесценти“ за педијатријске теме (контролна група 1). Из испитивања су искључени ретки домаћи медицински часописи који садрже искључиво теме посвећене старим особама, као што је часопис „Геронтологија“, где су у последњих пет година објављена свега четири броја овога часописа, који није потпуно посвећен медицинским темама. Нажалост, у наведеним базама података не постоји часопис који се бави искључиво темама о деци и адолесцентима.

Ради поређења, као контролна група 2 послужило је број објављених радова у последњих пет година на тему старих, односно деце у реномираним светским часописима општемедицинског усмерења: *New England Journal of Medicine* [5], *JAMA* [6] и *The Lancet* [7].

Статистичка обрада података заснована је на утврђивању статистички значајне разлике из-

међу посматране групе (теме о старима) и контролне групе (теме о деци) применом χ^2 -теста са нивоом значајности од 0,95.

РЕЗУЛТАТИ

У Српском цитатном индексу налази се укупно 84.256 чланака из различитих области науке. Од 2003. године до децембра 2008. године од наведеног броја чланака само 11 се бавило старим особама. За исти период у Српском цитатном индексу налази се 487 медицинских чланака на тему деце. У посматраном петогодишњем периоду у часопису „Српски архив за целокупно лекарство” објављен је само један чланак који је за тему имао старе болеснике, а 30 чланака на тему деце. У истом периоду, према претраживачу часописа „Војносанитетски преглед”, објављена су само два чланка на тему старих, а 13 на тему деце ($p < 0,001$).

Од укупног броја чланака објављених на тему старих у домаћим медицинским часописима, само је један објављен у ускоспецијализованом часопису („Кардиологија”), док су остали објављени у медицинским часописима општег типа. Највећи део објављених радова на тему старих људи односи се на примарну здравствену заштиту.

У периоду 2003-2008. године у америчком медицинском часопису *New England Journal of Medicine* (претрага рађена у односу на целокупни текст) објављена су 593 чланка на тему старих, а 759 чланака на тему деце. У часопису *JAMA* (претраживање према наслову) штампана су 63 чланка на тему старих особа, а 303 чланка на тему деце. У енглеском медицинском часопису *The Lancet* (претраживање према наслову) објављено је 46 чланака на тему старих, а 148 на тему деце ($p < 0,001$).

ДИСКУСИЈА

Број чланака објављених на тему старих у домаћим медицинским часописима је веома мали (свега 11 за последњих пет година). Зашто? Ако је прихватљива тврдња да се дијагностички и терапијски приступ код старих особа не разликује много од остале групе одраслих болесника, логично је претпоставити да највећи број студија заправо већ укључује старе особе.

Неколико је разлога због чега би студија с темама о старима требало да буде више. Као прво, више од половине свих посета лекарима односе се на стара лица; потрошња лекова је највећа међу овом популацијом; старе болеснике, поред коморбидитета, одликује и примена комбинације лекова; грубо се сматра да, ако неки лек покаже сигурност примене у овој старосној групи, неће показати значајније нежељене ефекте ни у другим старосним групама. Као друго, методологија извођења студија о старима, поред основних постулата етичности као и за друге старосне групе, у већој мери се може заснивати на циљевима исхода, као што су смртност (укупна и специфичне етиологије) или број хоспитализација (из испитиваног раз-

лога или из неког другог). И као треће, питање животне границе од када се пацијент може сматрати старим је променљива категорија кад је реч о чланцима. Док је раније била прихватљива граница од 60 година, па чак и 55 (и данас Британско друштво кардиолога сматра прихватљивим да се болесницима млађим од 55 година као први антихипертензивни лек препоручи АСЕ-инхибитор, а болесницима старијим од 55 година антагонист калцијума или диуретик), данас је уобичајена „књишка” граница од 65 година, док је много чланака са старосном групом испитаника старих 75 година и више, односно 70 година и више ако је реч о методама хируршког лечења.

Каква је ситуација у страниој медицинској литератури? Поред одређеног броја медицинских часописа посвећених искључиво темама о старима, немали је број угледних медицинских часописа општемедицинског типа где се редовно објављују чланци посвећени старим особама. У чувеном медицинском часопису *New England Journal of Medicine* објављен је веома важан рад о лечењу хипертензије код болесника старијих од 80 година, који је по свом квалитету свакако могао да се објави у било којем од познатих кардиолошких часописа. С друге стране, и у светским размерама квалитетне велике студије о старима су веома ретке, што се сматра недостатком савремених клиничких истраживања. Резултат је недостатак одговарајућих препорука за лечење особа старије животне доби; тако у препорукама Америчког кардиолошког друштва за лечење артеријске хипертензије постоји само кратко поглавље о лечењу старих болесника с артеријском хипертензијом, док се у препорукама Америчког кардиолошког друштва реч *elderly* ни не помиње!

Предлог мера

Предлаже се неколико мера ради повећања броја објављених радова на тему старих. Прво, истраживања треба усмерити према старим лицима, где би испитивану групу чиниле особе старије од 65 година, а контролну испитаници млађи од 65 година. Друго, посебно се могу истаћи разлике у дијагностици или лечењу старијих болесника према онима млађим од 65 година у односу на: учесталост редовних прегледа ради откривања рака (примарна здравствена заштита), контролу гастроинтестиналних компликација код учестале примене нестероидних антиреуматика [8], лечење болести штитасте жлезде (у секундарној здравственој заштити) [9] или посебност ревакуларизације миокарда (у терцијарној здравственој заштити) [10-13].

ЗАКЉУЧАК

Тема о старима у домаћим медицинским часописима има веома мало. То директно води смањењу заинтересованости широке групе лекара за ове болеснике, којих је све више, и удаљава нас од постављања стандарда у дијагностици и лечењу старих особа.

LITERATURA

- Lapčević M, Žigić D, Ivanković D. Gerijatrija u radu porodičnog lekara. Beograd: Sekcija opšte medicine SLD, Katedra opšte medicine Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu; 2001.
- Srpski citatni index. Available at: <http://scindeks.nb.rs/>.
- Srpski arhiv za celokupno lekarstvo. Available at: <http://srpskiarhiv.sld.org.yu/KljucnaRec.Lista.aspx>.
- Vojnosanitetski pregled. Available at: <http://www.vma.mod.gov.rs/vsp/>.
- New England Journal of Medicine. Available at: <http://content.nejm.org/>.
- JAMA. Available at: <http://jama.ama-assn.org/>.
- The Lancet. Available at: <http://www.thelancet.com/journals/lancet/issue/current>.
- Davidović M, Svorcan P, Milanović P, Antović A, Milosević D. Specifics of Helicobacter pylori infection/NSAID effects in the elderly. Rom J Gastroenterol. 2005; 14(3):253-8.
- Milošević DP, Djurica S, Davidović M, Stević R, Rajić M, Marković N. Supklinički i manifestni hipotireoidizam kao posledica autoimune bolesti štitaste žlezde. Srp Arh Celok Lek. 2005; 133(Suppl 1):34-9.
- Erceg P, Davidović M, Vasiljević Z, Mitrović PM, Vukčević V, Milošević DP, et al. Prognostički značaj rane postinfarktne angine pektorisa kod bolesnika starije životne dobi. Srp Arh Celok Lek. 2005; 133(5-6):233-6.
- Vasiljević Z, Stojanović B, Kocev N, Stefanović B, Mrdović I, Ostojić M, et al. Hospital mortality trend analysis of patients with ST elevation myocardial infarction in the Belgrade area coronary care units. Srp Arh Celok Lek. 2008; 136(Suppl 2):84-96.
- Vasiljević Z, Mickovski-Katalina N, Panić G, Krotin M, Putinković B, Miljus D, et al. Clinical characteristics, management and mortality in patients with acute coronary syndrome from 2002 to 2005: report from the National Registry of Acute Coronary Syndrome in Serbia. Srp Arh Celok Lek. 2007; 135(11-12):645-54.
- Dobrić M, Ostojić M, Nedeljković M, Vukčević V, Stanković G, Stojković S, et al. Treatment of acute ST elevation myocardial infarction with primary percutaneous coronary intervention in Department of Cardiology, Clinical Centre of Serbia, Belgrade: movement and treatment of patients from the onset of chest pain till the attempt of reopening the infarct-related artery. Srp Arh Celok Lek. 2007; 135(9-10):521-31.

Articles on Elderly in Serbian Medical Journals

Nebojša Despotović, Dragoslav P. Milošević, Predrag Erceg, Mladen Davidović
Geriatrics Department, Clinical Hospital Centre "Zvezdara", Belgrade, Serbia

SUMMARY

Introduction Population aging is a feature of all countries in the world. According to statistics, the Republic of Serbia is one of the countries with the majority of the elderly. Taking this into account, are articles on the elderly well represented in domestic medical journals?

Objective The aim of the paper was to determine whether there was a sufficient number of articles on the elderly in domestic medical journals.

Methods The articles on the elderly were searched using search engines in domestic and foreign medical journals for the last 5 years compared with the number of articles on children in the same publications for the same period.

Results In the Serbian Citation Index, 11 articles on the topic of the elderly, and 487 on children were registered. In *Srpski*

arhiv za celokupno lekarstvo, there was registered only one article on the topic of the elderly, and 30 on children. In *Vojnosanitetski pregled*, 2 articles on the elderly and 13 on children were registered ($p < 0.001$). For the last five years, in the *New England Journal of Medicine*, there were 593 articles on the elderly and 759 articles on children; in the *JAMA*, there were 63 articles on the elderly and 303 articles on children; and in *The Lancet*, in the last five years, 46 articles on the elderly and 148 articles on children were published.

Conclusion The themes of the elderly were rarely represented in Serbian medical journals. This has reduced the interest of physicians in medical problems of this growing population of patients and further sent them away from making standards in the diagnosis and treatment of the elderly.

Key words: elderly; children; representation; journal

Nebojša DESPOTOVIĆ

Kliničko odeljenje gerijatrije, Interna klinika, Kliničko-bolnički centar „Zvezdara“, Prešavska 31, 11000 Beograd, Srbija
Tel.: +381 (0)11 3810 712; Email: ndsp@beotel.net